

Beszámoló a 23. Nemzetközi Névtudományi Kongresszusról

1. A nemzetközi névtudományi társaság (International Congress of Onomastic Sciences, ICOS) 2008. augusztus 17–22. között ezúttal Torontóban, a York Egyetemen immár 23. alkalommal rendezte meg a névtani kutatások nemzetközi kongresszusát. A rendezvényen közel kétszáz előadó szerepelt, többségük Európából. A résztvevők nagyobb része angolul, többen franciául vagy németül, néhányan spanyolul adtak elő. Az előadók és témáik azonban öt földrész névanyagát és névtudományát képviselték, megfelelően a kongresszus címének is: „*Nevek egy soknyelvű, sokkultúrájú, soknemzetiségű világban*”. Az előadások legtöbbje valóban szorosabban is a meghirdetett témakörhöz kapcsolódott, így anyagukkal ezért sem csupán a névkutatók, hanem több más kutatási terület – így hangsúlyozottan a szociolingvisztika, nyelvi kontaktológia, kisebbségkutatás – számára is releváns és tanulságos szempontokat és eredményeket szolgáltathattak.

A kongresszus plenáris előadásai az egyes napok programjába iktatva hangzottak el. ANDRÉ LAPIERRE (Kanada) nagy ívű és elegáns előadása Kanada helynévanyagának, helynévrétegeinek áttekintését nyújtotta. LYNN PEPLINSKI és SHEILA OOLAYOU (Kanada) ugyancsak helyi színezetű, sajátos témáról: a kanadai sarkvidék világáról, az inuit (eszkimó) őslakosság nyelvi és névanyagának kutatásáról és rögzítéséről számolt be. ADRIAN KOOPMAN (Dél-Afrika) pedig a dél-afrikai névkutatás múltjáról és jelenéről, intézményrendszeréről és eredményeiről adott számot a kongresszus résztvevőinek.

2. Az egyes további előadások egymással párhuzamos szekciókra tagolva kaptak helyet a kongresszus programjában. (A teljes programot az előadások összefoglalóival együtt l. a <http://icos2008.yorku.ca/honlapcímen.>) A legtöbb előadás helynévtani kérdésekkel foglalkozott. Az itt felmerülő számos, hagyományos és aktuális téma között a térképészet, a kanadai helynevek és a magashegységek névanyagának, valamint az utca-
nevek vizsgálatának kérdéskörei is kisebb, saját szekciót alkottak. A népi és nyelvi érintkezések, a többnyelvűség és a kisebbségi névhasználat összefüggései kiemelt témaként voltak

jelen az előadásokban, nem ritkán gyakorlati következményeikkel együtt. Így például a többnyelvű helységnév- vagy utcanévtáblák használatában Európában többfelé megmutató feszültségek kérdéséről (GUY PUZEY, Skócia) vagy a közép-európai útjelző táblák névhasználatáról tartott, fényképekkel szintén gazdagon illusztrált előadásban (PETER JORDAN, Ausztria). Magyar vonatkozásai miatt megemlíendő az az előadás is, mely a bécsi és alsó-ausztriai dülönevek etnikumjelölő szerepéről értekezett (MARGARETE PLATT, Ausztria). E témák mellett, illetve ezekkel együtt az etimológia, a névtipológia, a változásvizsgálatok, a névsztenderdizáció és a szóbeli helynévhasználat kérdései is jellemző kérdéskörökként voltak jelen a kongresszus programjában. Nagyszabású kutatómunkaként kaphattunk hírt a cseh mikrotoponimák digitális feldolgozásának: adatbázisának, szótárának, illetve atlaszának megkezdett munkálatairól (MILENA SÍPKOVA és LIBUSE ČIZMAROVA, Csehország) is.

A magyarországi helynévkutatást három előadás képviselte itt. TÓTH VALÉRIA a Kárpát-medence településnév-rétegeit mutatta be elméletileg megalapozott, információgazdag előadásában, GYÖRFFY ERZSÉBET hasonlóképpen ugyanezen régió Árpád-kori víznévállományának etimológiai rétegeit tárgyalta, VINCZE LÁSZLÓ pedig a történelmi Magyarország német utcanévanyagának kronológiai és tipológiai változásairól értekezett.

A s z e m é l y n é v k u t a t á s a l foglalkozó előadások nagyobb része a keresztnév-választás kérdései körül forgott, elsősorban a nyelvi és kulturális kisebbségekre irányuló figyelemmel. Hangzottak el előadások ugyanakkor a nemzetközi keresztnévanyag terjedéséről, a nyugati világ globalizált névdivatjáról (DOREEN GERRITZEN, Hollandia) és a teljes egyenjogúság nevében a nemektől független keresztnévadásra törekvő svédországi tendenciákról (EVA BRYLLA, Svédország), de a nemzeti és helyi névállományok történetéről, változásairól is. A családnevekkel kevesebb előadás foglalkozott, köztük azonban nagyszabású digitális adatbázisokról is adtak hírt: az ausztriai családnevek online adatbázisáról (ISOLDE HAUSNER, Ausztria), s látványos formában számoltak be – digitális térképekkel, táblázatokkal illusztrálva – a készülő német családnévatalasz sokirányú, többek közt névföldrajzi, illetve a névkontaktológiában megmutatókozó hasznosíthatóságáról (MIRJAM SCHMUCK és KATHRIN DRÄGER, Németország). A magyarországi személynévkutatást itt FARKAS TAMÁS két előadása képviselte: az egyik a különböző nyelvi eredetű magyarországi családnevek és -névrendszerek egymásra gyakorolt hatásait mutatta be, a másik pedig – mely a zsidó nevekkel foglalkozó szekcióban hangzott el – a XIX–XX. századi magyarországi zsidóság névmagyarosításának folyamatát tekintette át.

A z e g y é b n é v t í p u s o k a t további szekciók előadásai tárgyalták. Több előadás foglalkozott a kereskedelmi élet neveivel (mint márkanevek többnyelvű vagy másnyelvű közegben) vagy akár közlekedési eszközök (mozdonyok, taxik) egyedi neveivel. Az írói névadás témaköréből (Shakespeare-től napjaink fordításirodalmáig) ugyancsak több előadást hallhattunk.

Újszerű módon jelentkeztek egyes t e m a t i k u s s z e k c i ó k : az őslakosok tulajdonnevei (a Föld különböző területeiről szóló, elsősorban helynévtani előadásokkal), zsidó nevek (csaknem kizárólag személynévtani előadásokkal), s két előadás erejéig megjelent a jelnyelvek névhasználatának kérdésköre is a programban. Több előadás tárgyalta a tulajdonnevek mindennapi érintkezésben betöltött szerepét (különösen a beszélt nyelvi helynévhasználatot). A névelmélet, a terminológia kérdései, a nevek grammatikai viselkedésének vizsgálata, valamint a név és oktatás témaköre csekély mértékben, de ugyancsak képviselve volt a kongresszuson.

Sajátos programként, a kongresszusnak helyet adó egyetemi épület egyik számítógéptermben találkozhattak a résztvevők a névtani bibliográfiával. Az ICOS bibliográfiai munkabizottságának képviselői a tervezett nemzetközi névtani bibliográfia rendszerével ismertették meg az érdeklődőket, akik a kialakított keretek szerint maguk tölthetik fel majd az egyes tételeket. Az interneten található katalógusokról és bibliográfiákról tartott interaktív előadást a jelenleg 85 éves EDWIN D. LAWSON (USA).

A szakmai programot névtani kiadványok kiállítása, társasági események, az ICOS egyes munkabizottságainak ülései (a terminológiai munkabizottság például az UNGEGN, azaz az ENSZ földrajzi névi szakértői csoportjának képviselőivel közösen tartotta meg öszszjövételét), továbbá az ICOS, illetve a Kanadai Névtudományi Társaság közgyűlése egészítették ki.

3. A 23. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus előadásai elsősorban a megadott téma köré rendeződtek: sokféle anyagon, különböző módszerekkel és szempontok szerint tárgyalták az etnikai, kulturális és nyelvi érintkezéseknek a nevek választásában, használatában, mindezek változásaiban megnyilvánuló összefüggéseit, mindennapi és gyakorlati következményeit is. Hogy a korábbiakkal összehasonlítva a mostani kongresszuson mely témákról esett több szó, s melyekről kevesebb, ez is nyilvánvalóan befolyásolta. A szakmai program mindenképpen igazolta a szervezők témaválasztását.

Az előadók egy része kifejezetten országától – és származásától is – távoli témát és területet választott vizsgálódásának színteréül. A nagyszabású kutatási projektek, a számítástechnika által megnyitott lehetőségek mellett egyéni és egyedi kutatások nagyobb vagy kisebb témái egyaránt helyet kaptak a konferencián, ahol a névkutatás nagy öregjei mellett fiatal doktorandusz hallgatóktól is elegáns és tartalmas előadásokat hallhattuk.

A 24. Nemzetközi Névtudományi Kongresszust 2011-ben Barcelonában rendezik majd. A Torontóban elhangzott előadások írott változatait pedig a korábbi gyakorlattól eltérően nem hagyományos formában, hanem CD-n teszik majd közzé, így ezek anyaga várhatólag gyorsabban és könnyebben elérhető lesz az érdeklődő névkutatók és a kapcsolódó további tudományterületek művelői számára is.

FARKAS TAMÁS